МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

Факультет психології

Кафедра соціальної психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія

Освітня програма Середня освіта (Хімія)

Спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №2 від «22» вересня 2020 р.

Івано-Франківськ – 2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Психологія
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Викладач (-і)	Сметаняк Владислав Ігорович
Контактний телефон викладача	0506741070
E-mail викладача	vladyslav.smetaniak@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Цикл загальної підготовки
Обсяг дисципліни	6 кредитів (180 годин)
Посилання на сайт дистанційного навчання	d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Передбачаються онлайн-консультації, індивідуальні та групові

2. Анотація до курсу

Дисципліна «Психологія» належить до циклу професійної підготовки бакалавра і має статус обов'язкової. Оптимізація навчально-виховного процесу в закладах системи вищої освіти України відповідно до світових стандартів, потреба підготовка кваліфікованих спеціалістів, компетентних у гуманітарних науках, особливо у сфері управління, потребує вивчення бакалаврами такої дисципліни як «Психологія». Вона ґрунтується на психологічній теорії та практиці особистісного розвитку та соціальної, міжкультурної, педагогічної взаємодії. Зміст дисципліни полягає в ознайомленні студентів із науково-теоретичними основами сучасної психології, її категоріальним апаратом в різних психологічних галузях; прищепленні навичок самостійної мислення та роботи з психологічною літературою, вмінні застосовувати психологічні методи дослідження та елементи психологічної діагностики в професійному середовищі, опануванні цінностями кроскультурної комунікації, розвитку здатності самостійно мислити, критично аналізувати комунікативні процеси в організаціях. Дисципліна «Психологія» викладається в четвертому семестрі в обсязі 6 кредитів (ECTS)

3. Мета та цілі курсу

Мета вивчення дисципліни полягає в досягненні належного рівня професійної компетентності у осмисленні психологічних явищ та закономірностей розвитку особистості у професійному та віковому аспектах, діловому спілкуванні в умовах професійного середовища; підвищення рівня психологічної компетентності майбутніх фахівців; сприяння їх особистісному зростанню; формування інтелектуальної зрілості і психологічної адаптації, зокрема навичок регулювання власного психологічного стану, міжособистісних, ділових та сімейних взаємовідносин. Курс покликаний сформувати у студентів професійні знання і уміння в галузі загальної, соціальної, вікової, педагогічної психології.

Цілі та завдання вивчення дисципліни полягають передусім у теоретичному осмисленні логіки розвитку психологічної науки в межах низки її основних галузей (загальна, вікова, соціальна, кроскультурна, педагогічна психології), ознайомленні з її дослідницькими методами та напрямами надання психологічної допомоги в умовах повсякденного життя та навчального закладу. Відповідно до вимог освітньо-професійної програми у результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен засвоїти предмет та завдання загальної, вікової, соціальної, педагогічної психології та психології творчості, розуміти теоретичну основу напрямів в межах окремих галузей, основні етапи становлення цих психологічних галузей, актуальні проблеми їхнього розвитку у XXI столітті, зміст низки основних психологічних (особистість), соціально-психологічних (мала та велика соціальна група, соціалізація), психолого-педагогічних (педагогічне спілкування), етнічних та кроскультурних (міжкультурна комунікація, акультурація), психолого-мистецьких (творчість) феноменів; вміти аналізувати психологічні феномени на рівні елементів структури особистості – психічні процеси, властивості та стани, здійснювати їхню порівняльну характеристику; описувати загальну структуру особистості; розуміти тенденції та чинники розвитку особистості в онтогенезі, виокремлювати основні етапи та

стадії, описувати їхній зміст; розуміти основні особливості міжкультурної комунікації та ділового спілкування.
4. Компетентності
ЗК6. Здатність спілкуватися рідною мовою як усно, так і письмово. Включає комунікаційні навички, включно із здатністю спілкуватися у сфері професійної діяльності. ЗК8. Здатність відповідальності за розвиток професійного знання і практик, роботи в команді, оцінки стратегічного розвитку команди, володіння навичками міжособистісної взаємодії при вирішенні професійних завдань. ЗК9. Здатність до прийняття обґрунтованих рішень та відповідального ставлення до своїх обов'язків, використання теоретичних знань, формування лідерських якостей. ЗК10. Здатність адаптуватися до динамічного сьогодення та майбутнього, діяти в новій ситуації, готовність застосовувати набутий досвід для збереження власного здоров'я та здоров'я інших. ЗК13. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини і громадянина, ефективно толерантно спілкуватися із суб'єктами взаємодії та в колективі (групі). Здатність дотримуватися етичних принципів, цінувати різноманіття та мультикультурність учасників навчального процесу. ФК 7. Уміння здійснювати добір методів і засобів навчання хімії, екології та природознавства, спрямованих на розвиток здібностей учнів з урахуванням їх індивідуальних та вікових особливостей, міжособистісних взаємин школярів у групі та класі, усвідомлення рівних можливостей і ґендерних питань, розвитку їх позитивної самооцінки. Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами. ФК 10. Здатність забезпечувати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з хімії, екології та природознавства, здійснювати діагностику, прогнозування ефективності та корекції освітнього процесу на основі вивчення психолого-педагогічних особливостей формування в учнів ключових та предметних компетентностей. Загальні: Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій. Здатність бути критичним і самокритичним, відповідальним за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних контекстах. Здатність працювати в команді та автономно. Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію Управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах Відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності Спеціальні Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації. Ідентифікувати причини стресу, адаптувати себе та членів команди до стресової ситуації, знаходити засоби до її нейтралізації. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та мультикультурності Здатність використовувати в професійній діяльності концептуальні наукові та практичні знання традиційних і новітніх теорій, принципів, напрямків, методів і технологій в галузі психології.

Вміння аналізувати психологічні феномени на прикладі психічних процесів та станів, розрізняти основні аспекти (правовий, культурний, естетичний) соціалізації та здійснювати аналіз структури особистості.
Здатність розуміти специфіку методів психологічного дослідження та психологічної діагностики та прийоми їхнього застосування.

5. Результати навчання

ПРН 1. Володіння знаннями з основ філософії, історії і культури України, що сприяють соціалізації особистості, розвитку її загальної політичної культури та активності, формуванню національної гідності й патріотизму, сприйняттю етичних цінностей.
ПРН 2. Розуміння значення культури як форми людського існування, вміння цінувати біорізноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами поваги, толерантності, діалогу і співробітництва, формування свідомого ставлення до екологічних проблем, усвідомлення біосферної етики.
ПРН 5. Уміння застосовувати сучасні освітні технології, доступно транслювати систему наукових знань з природничих наук у площину навчальних предметів хімія, екологія та природознавство, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.
ПРН 7. Уміння організовувати співпрацю учнів, контролювати й об’єктивно оцінювати їхні навчальні досягнення; підбирати та створювати контрольні теоретичні запитання, вправи, розрахункові задачі, експериментальні досліди; розробляти тести для всіх видів контролю, у тому числі дистанційного.
ПРН 17. Навички працювати самостійно або в команді, уміння отримати результат в рамках обмеженого часу з урахуванням професійної сумлінності та унеможливлення плагіату. Уміння у володінні державною та іноземною мовою, включаючи спеціальну термінологію, для пошуку інформації.
ПРН 19. Потреба та вміння вчитися упродовж життя і самостійно вдосконалювати здобуті під час навчання професійні компетентності.
Організовувати процес свого навчання й самоосвіти із значним ступенем автономності.
Критично оцінювати власну навчальну та професійно-дослідницьку діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.
Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.
Ідентифікувати причини стресу, адаптувати себе та членів команди до стресової ситуації, знаходити засоби до її нейтралізації.
Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та мультикультурності.
Використовувати набуті психологічні знання про етнічні особливості особистості та спілкування у процесі професійної міжкультурної комунікації; володіти прийомами аналізу стосунків в малих групах в професійному спілкуванні та оцінки соціально-психологічного клімату в колективі.
Ефективно працювати з психологічною інформацією, добирати інформацію з різних джерел.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	30
семінарські заняття / практичні / лабораторні	30
самостійна робота	120

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
4	014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)	2	Нормативний

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Предмет, завдання і методи психології. Психіка як предмет психології. Основні завдання та категорії психології. Методи психологічного дослідження	Лекція Семінар Самостійна робота	1,6,7,12, 14	2 год 2 год 8 год 1. Що є предметом психологічної науки? 2. Які основні етапи розвитку психології? 3. Як змінювалися наукові уявлення про предмет психології на кожному з цих етапів? 4. Назвіть основні методи психологічного дослідження. 5. Назвіть традиційні та нові, найбільш перспективні галузі психологічних досліджень. 6. Які ви знаєте основні психологічні категорії та поняття?	5 бал	За розкладом
Тема 2. Міждисциплінарні зв'язки психології з іншими науками. Основні галузі та напрями психології.	Лекція Семінар Самостійна робота	2,6,10, 14,18	2 год 2 год 8 год підготовка конспекту семінарського заняття та візуалізованої презентації	5 балів	За розкладом
Тема 3. Психічні явища Класифікація	Лекція Семінар	1, 5, 7, 13	2 год 2 год	5 балів	За розкладом

психічних явищ Пізнавальні психічні процеси: відчуття та сприймання. Психічні процеси: мислення та уява, пам'ять та увага. Емоції та почуття. Емоційні стани та їхні види.	Самостійна робота		8 год 1. Що таке пізнавальні процеси, вкажіть на їхні відмінності. 2. Які існують класифікації видів відчуттів? 3. Які є емоційні явища?		
Тема 4. Когнітивні психічні процеси. Пізнання оточуючого світу Відчуття: види, модальності, поріг чутливості. Сприйняття та його властивості: предметність, цілісність, узагальненість. Розвиток сприйняття в онтогенезі. Ілюзії сприймання. Основні процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування. Види пам'яті та закономірності процесів пам'яті. Мислення та його види. Мисленнєві операції та мисленнєві установки. Мова, та мовлення.	Лекція Семінар Самостійна робота	3, 7, 9, 15, 16.	2 год 2 год 8 год 1. Що спільного у відчуття як пізнавального процесу і сприймання? 2. Які Ви знаєте процеси мислення? 3. Які існують види уваги, за яких умов вони виникають? 4. Чим відрізняють стенічні та астенічні емоції? 5. Поясніть, в чому сутність процесу синестезії. 6. Чим відрізняють уявлення уяви від уявлень пам'яті ?	5 балів	За розкладом
Тема 5. Психологія особистості Особистість, індивід, особа, індивідуальність –	Лекція Семінар Самостійна робота	2, 5, 6, 9, 17	4 год 4 год 16 год	5 балів	За розкладом

диференціація понять Поняття особистості в психології, основні теорії особистості. Структура особистості, основні компоненти та властивості. Диференційна психології особистості: темперамент, характер, здібності, їх властивості та види			1. Розкрийте сутність понять «особистість», «індивід», «індивідуальність» 2. Опишіть модель особистості за З. Фрейдом. 3. Які основні властивості особистості? 4. Розкрийте піраміду потреб за А. Маслоу. 5. Порівняйте зміст понять «темперамент» та «характер». 6. Опишіть структуру характеру. 7. Чим відрізняються психологічні погляди на сутність темпераменту від поглядів, які обстоювалися в рамках гуморальних та фізіологічних теорій? 8. Назвіть основні психологічні властивості темпераменту. 9. Що таке акцентуації характеру?		
Тема 6. Історія та предмет психології розвитку. Предмет сихології розвитку, основні етапи становлення. Біогенетичні та соціогенетичні підходи в пояснення	Лекція Семінар Самостійна робота	4, 7, 8, 11, 15, 16	2 год 2 год 8 год 1. Які основні етапи становлення психології розвитку. 2. Розкрийте зміст предмету	5 балів	За розкладом

чинників психічного розвитку. Культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій Л. Виготського. Загальна характеристика періодизацій психічного розвитку (Д. Ельконін, Е. Еріксон, Ж. Піаже, З. Фройд, М. Колберг).			психології розвитку. 3. В чому відмінність біогенетичних та соціогенетичних підходів в поясненні чинників психічного розвитку. 4. Охарактеризуйте основні положення культурно-історичної теорії розвитку вищих психічних функцій Л. Виготського. 5. Порівняйте періодизацію психічного розвитку за Д. Ельконіним та Е. Еріксоном.		
Тема 7. Психологічна характеристика вікових періодів Загальна характеристика психічного розвитку новонародженого та немовляти. Переддошкільний вік, розвиток мовлення та провідна діяльність періоду. Дошкільний період психічного розвитку. Молодший школяр: проблеми адаптації та навчання в школі. Психологічна характеристика підліткового та	Лекція Семінар Самостійна робота	2, 3, 7, 8, 9	2 год 2 год 8 год 1. Які основні особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти? 2. Які новоутворення психічного розвитку виникають у переддошкільному віці? 3. Які ознаки кризи 3-хроків та 6-7-ми років? 4. Які вчені досліджували гру та її розвиток у	5 балів	За розкладом

юнацького віку. Дорослість, його основні новоутворення та труднощі. Проблеми геронтопсихології в сучасному суспільстві.			дошкільному віці? 5. Який період вікового розвитку вважається сенситивним у розвитку мовлення?		
Тема 8. Соціальна психологія. Психологія. спілкування Соціальна психологія як галузь психологічного знання: предмет та понятійний апарат, напрямки розвитку. Соціалізація особистості, її основні етапи. Соціально-психологічні особливості комунікації: перцептивна, комунікативна, інтерактивна сторони. Комунікація в організаціях	Лекція Семінар Самостійна робота	2, 4, 16, 17	2 год 2 год 8 год 1. Що вивчає соціальна психологія? 2. Назвіть основні етапи розвитку соціальної психології. 3. Які існують етапи соціалізації?	5 балів	За розкладом
Тема 9. Психологія соціальних груп. Класифікація соціальних груп Соціально-психологічні процеси в малих групах. Групова динаміка. Лідерство і керівництво. Конфлікти, шляхи запобігання та вирішення	Лекція Семінар Самостійна робота	1, 6, 9, 13, 15, 17	2 год 2 год 8 год 1. Які є види соціальних груп? 2. Які основні характеристики малої групи? 3. Хто є автором методу соціометрії? 4. Які основні прояви групової динаміки? 5. Які основні	5 балів	За розкладом

			стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях?		
Тема 10. Предмет етнопсихології та кроскультурної психології Предмет і завдання етнопсихології, структура. Методологія та категоріальний апарат.. Структура етнічної свідомості, Проблема акультурації та етнокультурної адаптації особистості на тлі міжкультурної унікації	Лекція Семінар Самостійна робота	1, 9, 11, 14, 18.	2 год 2 год 8 год 1. Що вивчає етнічна психологія? 2. Що вивчає крос-культурна психологія ? 3. Яка структура етнічної свідомості? 4. Чи відрізняється комунікація в колективістичних та індивід. культурах? 5. Дайте визначення поняття «етнічна спільнота»	5 балів	За розкладом
Тема 11. Психологія творчості та мистецтва Предмет психології творчості та психології мистецтва Естетизація повсякденного життя Мистецтво як художня комунікація. Сучасна особистість в просторі жанрів мистецтва.	Лекція Семінар Самостійна робота	3, 5. 7, 8, 13	2 год 2 год 8 год 1. Дайте визначення предмету психології творчості. 2. Дайте визначення предмету психології митсетців. 3. Яка структура естетичної компетеності особистості? 4. Що являє собою феномен естетизації	5 балів	За розкладом

			повсякденного життя нашого сучасника?		
Тема 12 Педагогічна психологія Предмет педагогічної психології та основні етапи її розвитку. Поняття учіння, на учіння та навчальної діяльності. Структура навчальної діяльності. Психологія вчителя.	Лекція Семінар Самостійна робота	5, 13, 14, 15	2 год 2 год 8 год Описати структуру мотивації навчальної діяльності учня. В чому відмінність між навчанням та учінням? Порівняйте низку інноваційних технологій навчання. Описати суспільну значущість професії викладача, його професійні функції. Дати характеристику поняттю педагогічна діяльність, її структури. Назвати елементи педмайстерності викладача, ступені її розвитку. Назвіть складові культури мовлення педагога	5 балів	За розкладом
Тема 13. Здоров'я і психологічна саморегуляція Поняття психічного та соматичного здоров'я. Принципи і механізми саморегуляції психічного	Лекція Семінар Самостійна робота	3, 4, 6, 9, 14	2 год 2 год 8 год Що таке психологічне здоров'я? Які основні методи	5 балів	За розкладом

стану. Методики і техніки психологічної саморегуляції. Взаємозв'язок психічного і соматичного. Стрес як причина захворювань. Причини стресу. Психологічні фактори роботи імунітету. Фактори, що згладжують стрес			психологічної саморегуляції? Які позитивні і негативні наслідки може мати стрес?		
Тема 14. Практична психологія: основні напрями надання психологічної допомоги. Теоретична та практична психологія. Поняття психологічної служби. Психологічна діагностика. її види. Психологічна корекція, психологічне консультування, психопрофілактика Психотерапія, напрями надання допомоги	Лекція Семінар Самостійна робота	5, 7, 8, 10, 15	2 год 2 год 8 год Що включає зміст поняття «психологічна допомога»? За яких умов виникає психокорекційна ситуація? У чому полягає принцип єдності діагностики та корекції? З чого складається дослідження психічних процесів у дітей шкільного віку? У чому полягає принцип нормативності розвитку?	5 балів	За розкладом

7. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. Розподіл балів: відповіді на семінарах – 20 б (мінімум 2 оцінки) тестування на D-learn – 15 балів контрольна робота – 5 балів самостійна робота -10 балів екзамен – 50 балів

Вимоги до письмової роботи	Письмові роботи – тестові завдання, контрольна робота, екзаменаційне тестування. Контрольна робота включає письмове завдання із 4-х питань, які передбачають як розгорнуті теоретичні відповіді, так і визначення понять та прикладні завдання. Можливе виконання контрольної роботи дистанційно.
Семінарські заняття	Поточне оцінювання здійснюється за 5-бальною шкалою і відповідає загальним рекомендаціям щодо оцінювання при підсумковому контролю. Студент має отримати не менше 2-х поточних оцінок. «Відмінно» (5) – тему засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навики роботи з матеріалом сформовані. У відповідях студента чітко простежується вміння аналізувати, диференціювати, узагальнювати інформацію, оцінювати факти, події, оцінювати факти, події та прогнозувати очікувані результати від прийнятих рішень. Студент опирається у знаннях не тільки на навчальні підручники, посібники, але й оперує матеріалом сучасних наукових досліджень (аналіз статей) та першоджерел. «Добре» (4) тема засвоєна повністю, без прогалин. Сформовані вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати інформацію. Дано правильну відповідь на всі питання, можливі незначні неточності.Відповідь може носити переважно репродуктивний характер, немає цілісності у сприйнятті матеріалу, існують неточності у трактуванні понятійного апарату. «Задовільно» (3) -- існують прогалини у знаннях. Відповіді неповні, не чіткі, простежується невміння інтегрувати матеріал. Студент не дає відповіді на всі питання плану семінару. «Незадовільно» (2) – основні питання теми засвоєні мінімально, або ж не засвоєні, відсутність вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати інформацію, мінімальний рівень репродуктивних знань, нема відповідей на допоміжні питання.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання всіх видів завдань, зокрема написання контрольної роботи та самостійної роботи (мінімум 25 балів)

8. Політика курсу

Пропущені заняття відпрацьовуються протягом місяця (усно або ж за допомогою дистанційного ТЗК) після пропущеного заняття. Самостійна робота повинна бути здана до останнього семінарського заняття. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, виконують всі завдання згідно вимог, проходять тестування за темами.

Викладання курсу та взаємодія із студентом ґрунтуються на політиці академічної доброчесності

9. Рекомендована література (основна)

1. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Годфруа Ж. Что такое психология: В 2-х т. Изд. 2-е. Т. 2. пер с франц. М.: Мир, 1996. 376 с.
3. Долинська А.В. Матяш-Заяц АП. Психологія конфлікту. навч. пос. К.: Каравелла, 2010. 304 с.

4. Каліна Н.Ф. Психотерапія: підручник. К.: Академвидав, 2010. 288 с.
5. Крайніков Е.В. Психологія розвитку. Словник-довідник. К.:Арістей, 2004. 260 с.
6. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: навч. пос. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 384 с.
7. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. Київ, Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.
8. Москалець В.П. Психологія особистості: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 416 с.
9. Мясоїд П.А. Загальна психологія В 2-томах. К.: Основи, 2004. 345 с.
10. Основи практичної психології / Панок В., Титаренко Т., Чепелєва Н.: Підручник.К.: Либідь, 2001. 536 с.
11. Основи психології: Підручник / За заг ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. К.: Либідь, 1995. 632 с.
12. Палій А.А. Диференціальна психологія. Курс лекцій. Івано-Франківськ, ВДВ ЦТ Прикарпатського національного університетут ім. Василя Стефаника. 776 с.
13. Савчин М.В. Педагогічна психологія: навчальний посібник. Дрогобич: Видавнича фірма "Відродження", 1998. 142 с.
14. Савчин М.В. Василенко Л.П. Вікова психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2005. 360 с.
15. Словник психолого-педагогічних термінів і понять / Упор. Ю.В. Бурган, В.І. Уруський. Тернопіль: Астон, 2001. 176 с.
16. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості : навч. посібник. К.: Каравелла, 2013. 372 с.
17. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. Основные положения, исследование и применение. СПб.: Питер-Пресс, 1997.
18. Когутяк Н.М. Психологія : хрестоматія до дисципліни. Івано-Франківськ : НБ ПНУ, 2017 [електронний ресурс: lib.pnu.ua]

Викладач _____ Сметаняк В.І.